

Резюмета към научните публикации
на
гл.ас. д-р Катерина Атанасова Щерева

щатен преподавател в СУ „Св. Климент Охридски”
Факултет по начална и предучилищна педагогика
катедра „Специална педагогика и логопедия“

за участие в конкурс за академичната длъжност „Доцент”

по направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика-логопедия)

обявен в ДВ, бр. 50 от 15.06.2018 г.

Резюмета към научните публикации	
1.	<p><i>Монография</i></p> <p><i>Щерева, К. (2018) Четенето и свързани фактори, София, из-во ГЛОССА ТЕРАПИ, ISBN 978-954-92903-5-6; рецензент: проф. Енчо Герганов</i></p> <p>Монографията „ЧЕТЕНЕТО И СВЪРЗАНИ ФАКТОРИ“ е своеобразно продължение на предходната книга на автора („Фонологичното осъзнаване на децата /превенция на дислексия/“). Основният фокус тук са проблемите в усвояването на четенето и свързаните с него фактори при типично и атипично протичане на този процес. Специално място в изложението е отделено на четири научни експеримента, които отразяват изследователските търсения на автора, свързани с обсъжданите теоретични концепти. Книгата е структурирана в три глави и една част с приложения. Първа глава („Феноменология на четенето“) е посветена на свързаните и предразполагащите фактори, отнасящи се до процеса четене. В резюме са изложени характеристиките на езика като основа на четенето, както и правилата, моделите и закономерностите във фонетиката и фонологията. Обсъдена е връзката между говоримия и писмения език, като са представени редица изследвания, посветени на отношенията между езика и процеса четене. Отделено е специално внимание на фонетичните и фонологичните особености на българския език. Структурата на българската фонологична система е изложена последователно чрез моделите на думите, сричковата структура, вокалната и консонантната система. Изложението в първа глава продължава с представяне на</p>

етапите в усвояването на писмения език и мозъчната обработка на информацията в този процес. Обсъдени са редица съвременни модели на четенето: модели на двойния и тройния път; модел на четенето по аналогия; хипотеза за самообучението; теория за конекционизма (connectionism); модел на Милн; теория на Ери за развитието на разпознаването на думи; модели за четенето на свързан текст: отдолу-нагоре, отгоре-надолу; интерактивни модели; модел на Адамс за четенето на свързан текст. Главата завършва с обсъждане на характеристиките на умелия читател. Разбирането на прочетеното, скоростта и точността на декодирането са основният фокус във втора глава („Декодиране и разбиране при четене“). В първа част са разгледани особеностите на декодирането при четене и свързаните с него фактори, сред които са фонологичното осъзнаване, фонологичната краткосрочна памет и бързото серийно назоваване. Във втора част е отделено внимание на разбирането при четене, като акцентът е поставен върху когнитивните му особености, факторите на средата и личностните различия. Третата част включва подробно представяне на авторски изследвания по обсъжданите теми. Редица теории и изследователи търсят доказателства за връзката между фундаменталната способност за слухово преработване, езика и четенето. Именно тази проблематика е представена в трета глава („Ритъм, слухова и прозодична преработка при четене“). Тук изложението е разделено на две части. В първата се обсъждат: ролята на ритъма, спецификата на речевия ритъм, времевият и ритмовият гнозис; ритмичната организация на езиците; двете фундаментални теории за ритмичната организация на прозодичната структура на езика – метрична теория (Metrical Theory) и осцилаторна теория на ритъма (Oscillatory Theory of Rhythm). Разглежда се и способността за дискриминация на прозодични модели при децата, която може да подскаже техните по-късни умения за фонологично осъзнаване и четене, като се набляга на особеностите при нарушения в тези сфери. Отделено е внимание и на двете основни хипотези за възприемането на темпоралната структура на речевите и неречевите сигнали – хипотезата за дефицита на бързата слуховата преработка (Rapid Auditory Processing Hypothesis) и хипотезата за дефицита на началото на амплитудната обвивка (Amplitude Envelope Onset Deficit Hypothesis). Във втора част са представени три собствени изследвания, свързани със: 1.) способността за дискриминация на прозодични модели и фонологичното осъзнаване в предчетивния период; 2.) връзката между чувствителността към прозодичните модели, фонологичното осъзнаване, скоростта на назоваване и скоростта на четене; 3.) слуховата преработка и нейното влияние върху декодирането и разбирането при четене. Експерименталните части във втора и трета глава завършват с представяне на казуси от логопедичната практика на автора, интерпретация на нарушенията на четенето и насоки за терапевтична интервенция. В края на книгата са дадени азбучен речник на използваната

	<p>терминология, библиографска справка и приложения, включващи описание на тестовата батерия на Картинен тест за фонологично осъзнаване и Тест за прозодична чувствителност.</p>
<p>2.</p>	<p><i>Други монографии</i></p> <p><i>Щерева, К. (2012) Фонологичното осъзнаване на детето /превенция на дислексия/, София, из-во ГЛОССА ТЕРАПИ, ISBN 978-954-92903-1-8; рецензент: проф. Юлияна Стоянова</i></p> <p>През последните няколко десетилетия фонологичното осъзнаване като част от езиковото осъзнаване има значително признание от теоретиците и практиците. Тя се отнася до съзнателната чувствителност към звуковата структура на езика. От своя страна, нарушенията на четенето (дислексия) засягат цялостния облик на индивида, както и директно върху показателите на грамотността, и в този смисъл те стават важни за цялостната образователна система и способността ѝ да бъде достъпна за всички. Съвременните научни изследвания подкрепят виждането, че фонологичното осъзнаване се проявява с разнообразни умения, които се появяват в предвидима последователност в развитието на децата и са най-важният фактор за успеха в последващото изучаване на писмения език. Основната цел на представеното изследване в монографията е да се изследва структурата на фонологичното осъзнаване при деца, носители на български език на възраст от 4 до 7 години и да се идентифицират тези с по-ниски резултати и симптоми на нарушения. Друга важна цел е, че резултатът от развитието на фонологичното осъзнаване и бързото назоваване трябва да се съпостави с скоростта на четене след процеса на грамотност. За целите на научните изследвания е създаден инструмент, наречен Картинен тест за фонологично осъзнаване. В изследването се доказва, че развитието на фонологичното осъзнаване на българските деца потвърждава концепцията за универсалност. Нивото на развитие на фонологичното осъзнаване се увеличава значително с нарастване на хронологичната възраст. Периодът около 5-годишна възраст е от решаващо значение за развитието на фонологичното осъзнаване при българските деца.</p> <p>Сборът от индикатори за идентифициране на проблемите при четене (дислексия) трябва да включва фонологичното осъзнаване и бързо назоваване, като отделни и независими компоненти на металингвистичното осъзнаване.</p>
<p>3.</p>	<p><i>Щерева, К. (2012). Структура на фонологичното осъзнаване на българските деца, сп. Психологични изследвания, Книжка 1 (2012), Статия 2 // Issue 1 (2012), Article 2 стр. 25-45; https://www.cceol.com/search/article-detail?id=69282</i></p> <p>Развитието на фонологичното осъзнаване играе важна роля при диагностиката на познавателните постижения и определя насоките на ранната</p>

	<p>интервенция при дислексия. Скоростта на назоваване представлява комплексна интеграция на много процеси, свързани с познавателната и лингвистичната сфера. Основната цел на това експериментално проучване е да се изследва структурата на явлението фонологично осъзнаване.</p> <p>Представени са резултатите от експериментално изследване на автора на 227 български деца. Доказва се, че фонологичното осъзнаване и бързото назоваване са ясно очертани компоненти във факторната структура на явлението и трябва да се разглеждат като независими, самостоятелни и значими величини.</p>
4.	<p>Щерева К. (2017). Усвояване на процеса четене и свързани фактори - Научно списание Педагогика, Година LXXXIX, Книжка 1, 2017, ISSN 0861 – 3982 (Print) ISSN 1314 – 8540 (Online) http://www.azbuki.bg/editions/journals/pedagogics/contents/326-pedagogics/pedagogyarticle/pedagogyarticle2016-2/2770-lxxxix-1-2017#art08 https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=555147</p> <p>Четенето включва различни процеси, които водят от зрителната идентификация на написаното до разбирането на съдържанието и контекста. Основната цел на настоящото изследване е да се установи процеса на първоначалното усвояване на четенето (декодиране и разбиране) при ученици от първи и втори клас. Използвани са следните тестове: бързо серийно назоваване /предмети и букви/, фонологично осъзнаване /манипулиране и римуване/, картинен речник, декодиране на думи и четене с разбиране.</p> <p>В това изследване са констатирани статистически значими различия по всички наблюдавани компоненти при двете възрастови групи - ученици от първи и от втори клас. Декодирането на думи е в най-силна взаимовръзка с бързото назоваване на букви, фонологичното осъзнаване и с бързото назоваване на предмети. Разбирането при четене е в най-силна корелация с речника, фонологичното осъзнаване и декодирането на думи. Наблюдава се статистически значима разлика между двата пола по отношение на фонологичното осъзнаване, речниковия фонд и разбирането при четене.</p> <p>Предиктори за декодирането на думи за българските ученици от първи и втори клас са: скоростта, с която те четат, бързото назоваване на букви и нивото на фонологичното им осъзнаване. Предиктори за четенето с разбиране са: речниковият фонд, способността за сегментиране и бързото назоваване на букви.</p>
5.	<p>Shtereva, K. (2011) <i>Universality And Specificity Of The Phonological Awareness By Bulgarian Children, In: Journal of International Scientific Publications: Educational Alternatives, ISSN: 1313-2571 www.science-journals.eu/edu/ 181-190 p.</i></p> <p>Background: The double-deficit hypothesis is based on research findings showing that there are correlations between phonological awareness and Rapid Automatized Naming in groups of dyslexic children. The phonological awareness is a generalized</p>

	<p>term labelling all levels of conscious knowledge of the sound elements of speech. The speed of naming is a complex integration of many processes related to the cognitive and linguistic spheres and it is defined through rapid automatic naming of colours, drawn objects, numbers and/or letters.</p> <p>Hypothesis: Phonological awareness and rapid naming (as components of the double-deficit hypothesis) are associated, to a certain degree, with the speed of reading. Children at risk of dyslexia have lower scores in naming speed, phonological awareness or both.</p> <p>Results: On one hand, a significant statistic relation is discovered between the speed of reading and the phonological awareness. On the other hand, there is a moderate statistic relation between speed of reading and rapid naming. Double-deficit hypothesis is a theoretical model that can explain most of the reading disabilities (dyslexia), but not entirely.</p>
6.	<p><i>Щерева, К. (2011) Фонологичното осъзнаване и бързото назоваване като предиктори за усвояването на процеса четене, в сборник доклади от 10-та Международна научна конференция “ПРИЛОЖНАТА ПСИХОЛОГИЯ В БЪЛГАРИЯ: ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ 2011”, 24–26 юни 2011, издание на Варненски свободен университет» Черноризец храбър». 397-411</i></p> <p>Фонологичното осъзнаване е събирателен термин, етикиращ всички нива на осъзнато познание на звуковите елементи на речта. Скоростта на назоваване представлява комплексна интеграция на много процеси, свързани с познавателната и лингвистичната сфера и се определя чрез бързо автоматично назоваване на цветове, нарисувани обекти, цифри, и/или букви.</p> <p>Хипотеза: Фонологичното осъзнаване и бързото серийно назоваване са асоциирани в значителна степен със скоростта на четене.</p> <p>Резултати: Установена е значителна статистическа зависимост между скоростта на четене и фонологичното осъзнаване и умерена статистическа зависимост между скоростта на четене и бързото назоваване.</p>
7.	<p><i>Щерева, К. (2012) Полът и възрастта като източници на вариации за развитието на фонологичното осъзнаване – в сборник към 11-та Международна научна конференция „Приложна психология – възможности и перспективи, организирана от Варненски свободен университет, 22-24 юни 2012, Варна, с. 433-445</i></p> <p>Задачата на това изследване е да се определи зависимостта на нивото на фонологичното осъзнаване и бързото серийно назоваване от пола и хронологичната възраст и да се изясни кой е критичният възрастов период в развитието на фонологичното осъзнаване на българските деца. Установи се че: 1/ Развитието на фонологичното осъзнаване на българските деца потвърждава концепцията за неговото универсално развитие. 2/ Нивото на фонологичното осъзнаване при момчетата е по-високо в сравнение с това при момчетата. 3/</p>

	<p>Нивото на развитието на фонологичното осъзнаване се повишава в значителна степен с нарастване на хронологичната възраст, като критично важният период за българските деца е около 5-годишна възраст.</p>
8.	<p><i>Щерева, К. (2012). Типично и атипично развитие на фонологичното осъзнаване на българските деца, сп. Специална педагогика, януари, 2012, с. 54-62</i></p> <p>Изводи от изследването:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Развитието на фонологичното осъзнаване на българските деца потвърждава концепцията за неговото универсално развитие, като това развитие следва посоката от глобалното към сегментното фонологично репрезентиране. 2. Специфичните особености на развитието на фонологичното осъзнаване на българските деца са: сравнително по-ниски резултати при тестовете за римуване; почти еднакви тестови резултати при айтемите за сегментиране на изречение на съставните му лексеми и на думи на сричковия им състав; и накрая, сравнително високи средни стойности при айтемите за манипулиране, както на ниво сричка, така и на ниво фонема. 3. Децата с ниски резултати във фонологичното осъзнаване имат количествени и качествени разлики в сравнение с децата от общата изследвана група. Специфичните (идиосинкретични) процеси в развитието на фонологичното им осъзнаване са: по-високи резултати при задачите за манипулиране в сравнение с тези за класифициране и сегментиране. <p>В заключение, усъвършенстването на фонологичното осъзнаване (при деца с типично и атипично развитие) трябва да следва естествения ход на развитие на металингвистичните способности и да обхваща последователните етапи в тяхната онтогенеза, като обучението на деца с риск от дислексия и атипично развитие трябва да бъде по-ясно формулирано и по-интензивно, отколкото при другите деца.</p>
9.	<p><i>Щерева, К. (2013). Субгрупи на деца с лоши резултати при скоростта на четене и фонологичното осъзнаване и/или бързото серийно назоваване – в сборник от X национална конференция по логопедия „Много езици, много култури – една комуникация” „Езикови нарушения” на Националното сдружение на логопедите в България, София, 2 – 4 октомври 2014, 132-139</i></p> <p>Целта на това изследване е: да се обособят подгрупи на деца с бавна скорост на четене; да се установи дали при децата с едновременно присъствие на фонологичен дефицит и бавна скорост на назоваване има по-ниски резултати в скоростта на четене в сравнение с другите субгрупи.</p> <p>Методиката на изследването включва: Картинен тест за фонологично осъзнаване /КТФО/; изследване на скоростта на четене. В това проучване са изследвани 75 деца от първи клас. При извършването на статистическата обработка е използвана програмата SPSS 15.0.</p>

	<p>Резултати: В това изследване се установиха следните субгрупи деца с бавна скорост на четене: 36% с лоши резултати при задачите за фонологично осъзнаване; 24% с ниски резултати при тестовете за бързо назоваване; 14% с едновременно присъствие на ниски резултати и при двата фактора и 26% с ниски резултати на четене без връзка с фонологично осъзнаване, бързо серийно назоваване или с едновременно присъствие на двата дефицита. Не се констатира определена тенденция в подкрепа на предположението, че децата с едновременно присъствие на фонологичен дефицит и бавна скорост на назоваване имат най-ниски резултати при четенето в сравнение с другите субгрупи.</p> <p>Заклучение и препоръки: Към днешна дата са направени само няколко изследвания на подтиповете на специфичното нарушение на ученето. Диференцирането на различни категории на деца с риск от дислексия и установяването на специфичните условия или характеристики на индивидите с тези проблеми следва да допринесе за увеличаване на ефективността на интервенциите при четене.</p>
10.	<p><i>Щерева, К. (2013). Способността за дискриминация на прозодични модели и фонологичното осъзнаване в предчетивния период – доклад в Научна конференция с международно участие „Психологията – традиции и перспективи“- 9–10.11. 2013 г., Благоевград, Университетски център „Бачиново“, 45-50</i></p> <p>Целта на това изследване е да установи каква е връзката между супрасегментната чувствителност на децата и тяхното фонологично осъзнаване в предчетивния период на развитие.</p> <p>Методология на изследването: Изследвани са 40 деца от подготвителна група на детската градина и началото на първи клас (6-7 години). Те са подложени на Картинен тест за фонологично осъзнаване /КТФО/ и проби за дискриминация на прозодични модели. При извършването на статистическата обработка е използвана програмата SPSS 15.0.</p> <p>Резултати: В това изследване се установи статистически значителна корелация между способността за дискриминация на прозодични модели и фонологичното осъзнаване. В по-детайлен преглед се наблюдава: значителна корелация между прозодичната чувствителност и когнитивните задачи за сливане и манипулиране и умерена връзка със задачите за римуване, класифициране и сегментиране.</p> <p>Заклучение и препоръки: Това изследване установи, че супрасегментната чувствителност на децата към прозодичните модели в речта е силен индикатор за тяхното фонологично осъзнаване, което е известно като почти безспорен предиктор за процеса на усвояване на четенето.</p>

11.	<p>Щерева, К. (2013). Взаимовръзки между скоростта на четене, дискриминацията на прозодични модели, фонологичното осъзнаване и скоростта на назоваване В: Сборник с доклади от международна конференция „Четене и дислексия”, Албена. Под ред. на проф. Сармите Тюбеле и д-р Росица Йосифова. София: ЛЦР. 5-16</p> <p>Целта на това изследване е да се установят взаимовръзките между скоростта на четене, фонологичното осъзнаване, чувствителността към прозодични модели и скоростта на назоваване.</p> <p>Методиката на изследването включва: Изследвани са 25 деца от първи клас на българското училище. В началото на учебната година те са подложени на Картинен тест за фонологично осъзнаване /КТФО/, в това число и тест за бързо серийно назоваване и проби за дискриминация на прозодични модели. В края на учебната година е направено измерване на скоростта на четене. При извършването на статистическата обработка е използвана програмата SPSS 15.0.</p> <p>Резултати:В това изследване се установи статистически значима корелация между скоростта на четене, фонологичното осъзнаване, способността за дискриминация на прозодични модели и скоростта на назоваване. Данните от това изследване поддържат идеята, че способността за дискриминация на прозодични модели при децата, може да подскаже техните по-късни умения за фонологично осъзнаване и четене.</p> <p>Заключение и препоръки: Превенцията при нарушенията в четенето е зависима от идентифицирането на онези фактори, които допринасят за неговото нарушение. Установяването им, от своя страна, ще допринесе за създаване на модели за ранно диагностициране и терапевтиране на нарушенията на четенето. В това изследване като фактори, свързани със скоростта на четене, са установени фонологичното осъзнаване, способността за дискриминация на прозодични модели и скоростта на назоваване.</p>
12.	<p>Йосифова, Р., Тодорова, Е., Щерева, К. (2013) Логопедичен речник на термините, употребявани във връзка с нарушенията на четенето и писането. В: Сборник с доклади от международна конференция „Четене и дислексия”, Албена, 2013. Под ред. на проф. Сармите Тюбеле и д-р Росица Йосифова. София: ЛЦР. (стр. 105-140).</p>
13.	<p>Shtereva, K. (2013) - THE DOUBLE-DEFICIT HYPOTHESIS AN (30), 2014, in JSLP, 3-11 https://docplayer.net/64312697-The-double-deficit-hypothesis-and-prediction-of-dyslexia.html</p> <p>The main objective of this study is to to determine the theoretical correspondence between reading, phonological awareness and rapid naming. This study examined 75 children from first grade (43 boys - 57.3% and 32 girls – 42.7%). The study involved</p>

	<p>second objective was to investigate the Double deficit hypothesis.</p> <p>Results: On one hand, a significant statistic relation is discovered between the speed of reading and the phonological awareness. On the other hand, there is a moderate statistic relation between speed of reading and rapid naming. Double-deficit hypothesis is a theoretical model that can explain most of the reading disabilities (dyslexia).The study identified four groups of basis of their performance in rapid naming and phonological awareness.</p>
14.	<p>Щерева, К. (2014) - Когнитивни задачи, метод на реакция и фонемна позиция в процеса на фонологично осъзнаване на българските деца - в сборник международна конференция „Съвременни предизвикателства пред педагогическата наука“6-7 юни 2014, СУ, Факултет по педагогика, 598-606</p> <p>Хипотезите на това изследване са следните:1./ Нивото на трудност на когнитивните задачи на фонологичното осъзнаване (сегментиране, манипулиране, сливане и класифициране) се увеличава с намаляване на лингвистичната единица (дума, сричка и фонема). 2./ По-големи затруднения се наблюдават при изпълнение на задачите за „възпроизвеждане” в сравнение с тези за „разпознаване”. 3./ Насочването на вниманието към началните фонемни е най-лесно, крайните фонемни са следващи по степен на трудност, а най-големи затруднения предоставят междинните фонемни.</p> <p>Трите хипотези, генерирани в това изследване, са доказани успешно, т.е. изследването потвърди редица схващания за развитието на фонологичното осъзнаване, изказани на базата на анализ на други фонологични системи.</p>
15.	<p>Щерева, К. (2014) – Корелации на способността за римуване с: дискриминацията на прозодични модели, задачите за фонологичното осъзнаване и четенето - в сборник от X НАЦИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЯ ПО ЛОГОПЕДИЯ „МНОГО ЕЗИЦИ, МНОГО КУЛТУРИ – ЕДНА КОМУНИКАЦИЯ” „ЕЗИКОВИ НАРУШЕНИЯ” на НАЦИОНАЛНО СДРУЖЕНИЕ НА ЛОГОПЕДИТЕ В БЪЛГАРИЯ София, 2 – 4 октомври 2014, стр. 28-35</p> <p><u>Хипотези:</u></p> <p>1/ Способността за римуване е тясно свързана с чувствителността на децата към прозодичните модели на думите.</p> <p>2/ Способността за римуване е силно корелирана с всички когнитивни задачи, включени в процеса на фонологично осъзнаване на децата.</p> <p>3/ Способността за римуване е важен индикатор за по-нататъшното усвояване на четенето от децата.</p> <p><u>Резултати:</u></p>

	<p>Наблюдава и умерена степен на зависимост между способността за дискриминация на прозодични модели и тази за римуване. Способността за римуване е най-тясно свързана с изпълнението на когнитивните задачи за класифицирането и манипулирането. В това изследване се установи умерена степен на корелация между способността за римуване и по-късно развиващият се процес на четене.</p>
16.	<p><i>Щерева (2015) - Тестовете за Бързо серийно назоваване – в медицината и логопедията, в сборника към Шести Балкански конгрес по история и философия на медицината, Пловдив, 23–25 октомври 2015. https://www.cceol.com/search/article-detail?id=471679, 394-400</i></p> <p>Тази статия представя в исторически и съвременен план връзката между медицината и логопедията в използването на тестовете за бързо серийно назоваване. Тестовете за Бързото автоматично назоваване (RAN) са споменати за първи път от Geschwind и Fusillo (1966), които най-напред изпробват тези тестове при възрастни, след инсулт, страдащи от алексия без аграфия. Това откритие довежда Martha Denckla и Rudel Rita през 1974 година да проверят способността за назоваването на цветове при деца от 5 до 11- годишна възраст, с неуспех в усвояването на четенето. Така исторически Бързото автоматично назоваване (RAN) се очертава като един чувствителен показател за способността за четене. В изложението се обсъждат важни проблеми свързани с подаването на стимулите за бързо назоваване в непрекъснат или дискретен формат. Едни от авторите твърдят, че използването на дискретния формат е по-чиста мярка за измерване на способността за бързо назоваване, тъй като това елиминира процесите на сканиране, подреждане, участието на моториката и др.. Защитниците на непрекъснатата версия твърдят, че самата природа на бързото серийно назоваване прави тестовете толкова точен и категоричен индикатор при определяне на способността за четене. В изложението се обсъждат и въпроси, относно това дали бързото серийно назоваване има ясно открояващ се принос като предиктор на способността за четене и доколко приносът му е самостоятелен на фона на другите познавателни или езикови индикатори, както например, фонологичното осъзнаване и оперативна памет и др. Представя се познавателният модел на Wolf и Bowers (1999) за назоваването на букви, както и т. нар. хипотеза за двойния дефицит (Double-Deficit Hypothesis). Авторът на това изложение представя и собствен опит при провеждане на лонгитудно изследване с български деца относно връзката между бързото серийно назоваване, фонологичното осъзнаване и четенето (Щерева К., 2012). Излагат се и едни от последните изследвания във връзка с неврологичните представителства (fMRI изследване) и бързото серийно назоваване. Съвременно звучат изследвания на бързото серийно назоваване като потенциален маркер за потвърждаване на генетичната детерминираност при</p>

	<p>аутизма. Статията завършва с представянето на данни, относно проявите на дефицити в бързото назоваване при възрастни индивиди с нарушения в четенето.</p> <p>Ключови думи: Бързото автоматично назоваване (RAN), алексия без аграфия, способност за четене, хипотеза за двойния дефицит, аутизъм</p>
17.	<p><i>Щерева (2015) – Динамика и сила на въздействие на факторите, свързани с процеса на усвояване на четенето, при ученици от 1-ви и 2-ри клас - в сборник към МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ „Психологията – традиции и перспективи“ 31. 10. – 01. 11. 2015г, Университетски център „Бачиново”, Благоевград , 56-63</i></p> <p>Изследователски въпрос</p> <p>1. Каква е динамиката и силата на въздействие на факторите, свързани с процеса на усвояване на четенето при ученици от 1-ви и 2-ри клас?</p> <p>Методология</p> <p>Изследвани са 92 деца от първи и втори клас на българското училище чрез: тест за бързо серийно назоваване /обекти и букви/, фонологично осъзнаване - манипулиране и римуване; декодиране на думи и псевдо-думи; речник; четене на текст с разбиране.</p> <p>Резултати</p> <p>По отношение на декодирането при четене за учениците от първи клас най-силна взаимовръзка се наблюдава с бързото назоваване и фонологичното осъзнаване; при второкласниците фокусът се измества в посока към много силното влияние на фонологичното осъзнаване. Разбирането при четене за учениците от първи клас е в най-силна корелация с редица почти равнопоставени фактори, като - речник, фонологично осъзнаване и декодиране, а при тези от втори клас изпъква значението на речниковия фонд и фонологичното осъзнаване.</p> <p>Заклучение</p> <p>Процесът на усвояване на четенето е динамичен и се променя особено в началните етапи на оgramотояване. Декодирането и разбирането при четене си взаимодействат, но и се различават по факторите, които способстват за тяхното развитие. Ето защо, определянето на динамиката и силата на въздействие на тези фактори има важни теоретични и практически последици.</p>
18.	<p><i>Щерева К. (2015) – Предиктори за декодирането на думи и разбирането при четене в ранните етапи на оgramотояване, сборник към Международна конференция „Логопедията и ранната интервенция на деца с увреждания” 29 май – 01 юни 2015, Албена, 234-246</i></p> <p>Целта на това изследване е да се установят предикторите за декодирането на думи и разбирането при четене при деца от първи и втори клас на българското</p>

	<p>училище.</p> <p>Хипотеза е, че въпреки, че декодирането на думи и разбирането при четене са изключително близки и взаимозависими, между тях има дисоциация.</p> <p>Методиката на изследването включва: Изследвани са 92 деца от първи и втори клас на българското училище. Децата са изследвани чрез: тест за бързо серийно назоваване /обекти и букви/, фонологично осъзнаване - манипулиране и римуване; декодиране на думи и псевдо-думи; речник /картинен/; четене на текст с разбиране, с цел установяване на зависимости и релации. При извършването на статистическата обработка е използвана програмата SPSS.</p> <p>Резултати:</p> <p>Декодирането на думи е в най-силна взаимовръзка с бързото назоваване на букви, фонологичното осъзнаване, както и с бързото назоваване на обекти. От своя страна разбирането при четене е в най-силна корелация с речника, фонологичното осъзнаване и декодирането на думи. При декодирането на думи за българските деца чрез регресивен анализ се установи определящата ролята на скоростта, с която те четат; като втора стъпка е бързото назоваване на букви и като трета - нивото на фонологичното им осъзнаване. Речниковият фонд и декодирането на думи са значими предиктори за разбирането при четене.</p> <p>Заключение и препоръки:</p> <p>Между предикторите, от които зависи декодирането на думи при четене и тези, които имат роля за четене с разбиране, има дисоциация и за тяхното стимулиране са необходими различни подходи и методи на въздействие. В този смисъл, определянето им има важни теоретични и практически последици с цел подобряване на процеса на учене, както и за диагностика и терапия при нарушения в четенето.</p> <p>Представените данни са част от крос-лингвистично изследване, проведено с ученици от първи и втори клас, носители на български и испански език.</p>
19.	<p><i>M. Mihaylova, K. Stereva, Y. Hodzev, V. Manahilov, (2015) Visual perception in noise – data from individuals with Autism Spectrum Disorders or Developmental Dyslexia, НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ „ГОДИНА НА СВЕТЛИНАТА – ФИЗИОЛОГИЯ НА ЗРЕНИЕТО И ОЧНИ БОЛЕСТИ” 2 април 2015, София, БАН , книжка с резюмета</i></p> <p>Autism Spectrum Disorders (ASD) and Developmental Dyslexia (DD) are neurodevelopmental conditions that have been studied extensively but largely in isolation from each other. Although each of the disorders is characterized by a specific pattern of behavioural and learning difficulties with different core defining features, they share some common symptoms and deficits. It has been repeatedly hypothesized that at least part of the impaired higher order cognitive and social functions in both disorders</p>

	<p>may result directly from atypical processing in sensory domain, in particular from atypical visual perception. Important common feature of ASD and DD is limited performance efficiency induced by external sensory noise, which interacts with increased random variations of neuronal activity (i.e. internal noise).</p> <p>The aim of the present study was to evaluate whether and how visual stimuli containing different levels of positional noise affect higher order reading and emotion recognition skills in individuals with ASD or DD. Two of the experimental paradigms were based on measuring durations for reading real unrelated words and “pseudowords”, which resemble real words but are nonsensical. External noise was produced by random vertical displacement of each letter above or below the horizontal reading line. Observers’ performance was measured in presence or absence of text degradation. The third paradigm measured the time for recognising facial emotions (“angry”, “happy” or “neutral”) in the presence or absence of rotation noise. Additionally, random luminance dots were superimposed on each face to mask local features in order emotions to be recognised on the basis of the global percept rather than on local face features.</p> <p>The results obtained showed that in the absence of positional noise the time for reading real words as well as pseudowords did not differ significantly between observers with ASD, DD and typically developing controls. However, the increase of positional noise increased word as well as pseudoword recognition time especially for ASD group and to a lesser extent for DD group compared to the control group. Emotion recognition time did not increase significantly with noise increase and was slightly longer for the groups with DD and ASD than for the control group. In all three experiments error rates increased with increasing positional noise significantly more for observers with ASD and DD than for typically developing controls.</p> <p>Present results demonstrated lowered ability of individuals with ASD and individuals with DD to extract relevant information from noisy background. The described noise-exclusion deficit may be a result from abnormally high internal noise in the visual domain. The increased duration for words, pseudowords and emotions recognition in the presence of visual noise could be a marker for dysfunction in a more basic mechanism that is responsible for grouping object elements and constructing global percepts.</p>
20.	<p><i>Milena S Mihaylova, Katerina Shtereva, Yordan Y. Hodzhev, Velitchko Manahilov (2016). Reading in visual noise in developmental dyslexia and autism spectrum disorders. Perception 43 ECVF Abstract Supplement, page 148.</i></p> <p>[1P027] <i>Reading in visual noise in developmental dyslexia and autism spectrum disorders Milena S Mihaylova,1 Katerina Shtereva,2 Yordan Y. Hodzhev2 and Velitchko Manahilov3 1Institute of Neurobiology, Bulgarian Academy of Sciences 2Department of Special Education and Speech/Language Therapy‘St. Kliment Ohridski’, University of Sofia 3Department of Life Sciences, Glasgow Caledonian University, UK</i></p>

	<p>Neurodevelopmental conditions as autism spectrum disorders (ASD) and developmental dyslexia (DD) are characterized by a different specific pattern of behavioural and learning difficulties.</p> <p>However, important common feature of both conditions is limited performance efficiency induced by external sensory noise. The present work studied visual noise effect on reading performance in individuals with ASD or DD. We compared reading durations and error rates for real words and pseudowords in presence or absence of text degradation produced by random displacement of letters above or below the horizontal reading line. Observers with ASD, DD and typically developing controls showed similar reading durations for non-degraded real words.</p> <p>However, reading durations as well as error rates increased proportionally to the noise variance increase. The positional noise affected most strongly reading performance in ASD. Likewise, the time for reading pseudowords was similar for the three groups of observers (insignificantly longer in DD). Increasing vertical displacement of pseudowords letter position, the reading duration and error rates increased most strongly for ASD observers. Deteriorated reading performance in visual noise for ASD and DD could be a marker for increased sensitivity to sensory noise or dysfunction in a mechanism responsible for grouping object elements and constructing global percepts.</p> <p>Funding: Contract „173/14.07.2014, Bulgarian Ministry of Education and Science</p>
21.	<p><i>Щерева К. Милена Михайлова, Йордан Ходжев (2016) - ВЛИЯНИЕ НА ЗРИТЕЛНИЯ ШУМ ВЪРХУ ЧЕТЕНЕТО НА ДУМИ И ПСЕВДОДУМИ ПРИ ДЕЦА С РАЗСТРОЙСТВО ОТ АУТИСТИЧНИЯ СПЕКТЪР И ДИСЛЕКСИЯ НА РАЗВИТИЕТО Сборник доклади от Научна конференция с международно участие „ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ ЛОГОПЕДИЧНИ ПРАКТИКИ“, 04 – 06 Ноември 2016 г., София, Издател: Нов български университет, София, 2017 , Том 2, 2017г., ISBN 978-954-535-863-0, стр. 47-54</i></p> <p>Четенето се осъществява чрез комплекс от взаимно свързани процеси, един от които е преработката на зрителната информация. Нарушенията на развитието като разстройство от аутистичния спектър (РАС) и дислексия на развитието (ДР) се характеризират със специфични поведенчески и обучителни затруднения и притежават различни ключови отличителни черти. Важна обща черта на двете нарушения е ограничената ефективност, предизвикана от външен сензорен шум, който взаимодейства с повишени случайни вариации на невронална активност (т.е. вътрешен шум). Целта на това изследване беше да се установят общите и специфични характеристики на способността за четене на думи и псевдо-думи в различно натоварена от зрителен шум среда при двете групи лица – с РАС и ДР. Тестовите проби от думи и псевдо-думи се състояха от проби без и с позиционен шум, създаден чрез случайно Гаусово разместване на позицията на всяка буква под и над хоризонталната линия.</p>

	<p>Беше установено, че способността за четене е дискредитирана по различен начин при двете нарушения – РАС и ДР. Семантичният компонент повлиява силно положително на четивните умения на лицата с дислексия, докато при тези с аутизъм това не е фактор за скоростта и точността им на четене при наличието на позиционен шум. Добавянето на зрителен шум удължаваше времето на четене при всички участници в изследването, но най-драстично при лицата с РАС. Най-силният ефект на перцептивния шум върху скоростта на четене при децата с РАС вероятно е следствие от необичайно високи колебания в невроналната активност при това нарушение на развитието.</p> <p>Ключови думи: Разстройство от аутистичния спектър (РАС); Дислексия на развитието (ДР); думи и псевдо-думи; Хипотеза за невроналния шум.</p>
22.	<p>Щерева К. (2016) <i>Корелации между TAVS, декодирането и разбирането при четене и свързани фактори. Международна конференция на тема ЛОГОПЕДИЧНА ДИАГНОСТИКА, сборник с доклади, Албена стр. 234-250</i></p> <p>Изложение на проблема: Слухово-времената обработка влияния на възприемането на всички аспекти на музиката, говора, и общите задачи за слушане. Тя включва способността да се възприема и интегрира слуховата информация, която навлиза в нервната система последователно във времето. Декодирането на езика и музиката е свързано с възприятието на акцентите и ритъма, а способността да се чуват и диференцират тези слухови модели е критична в обработването на потока от акустични събития. Редица автори твърдят, че способността за слухова преработка е свързана с четенето, говора, и фонологичното осъзнаване, а затрудненията в тази способност, от своя страна, водят до трудности в езиковото развитие и ограмотвяването.</p> <p>Целта на това изследване е да се установят корелациите между слуховата преработка на информация и способността за декодирането, разбирането при четене и свързаните с тях фактори при деца от втори клас на българското училище.</p> <p>Изследователски въпроси: 1. Има ли междуполови и възрастови различия при отделните компоненти на теста за слухова преработка (TAVS)? 2. Кои компоненти от теста за слухова преработка (TAVS) кореспондират с: бързото серийно назоваване (БСН) – обекти и букви, фонологично осъзнаване - манипулиране и римуване, картинен речник, декодиране на думи, скорост на четене и четене с разбиране?</p> <p>Методиката на изследването включва:</p> <p>Изследвани са 56 деца от втори клас, носители на българския език. Учениците са изследвани чрез: тест за слухова и визуална обработка (TAVS); тест</p>

	<p>за бързо серийно назоваване /обекти и букви/, фонологично осъзнаване - манипулиране и римуване; декодиране на думи и псевдо-думи; речник /картинен/; четене на текст с разбиране, с цел установяване на зависимости и релации. При извършването на статистическата обработка е използвана програмата SPSS.</p> <p>Резултати: В това изследване не се установяват статистически значими междуполови разлики по отношение на петте параметъра, включени в изследването на слуховата преработка. Констатирани са статистически значими възрастови различия само по отношение на способността за установяване на прага на слухово сливане.</p> <p>Това изследване доказва, че способността за слухова преработка на информацията е в най-силна взаимовръзка с фонологичното осъзнаване, скоростта на четене и декодирането. Констатира се силна статистическа зависимост между способността за отчитане на времевия ред с фонологичното осъзнаване и скоростта на четене; и умерена зависимост с декодирането на думи и псевдодуми. Чувствителността към прага на сливане между два звука е в значима връзка с фонологичното осъзнаване и в умерена зависимост от скоростта на четене и разбирането при четене. Слухово-моторните умения са в умерена зависимост от речника и скоростта на четене.</p> <p>Заключение и препоръки: По отношение на бъдещи изследвания е важно да са потърсят благоприятните ефекти на музикалното обучение и обучението по слухова обработка на информацията, които доказано разширяват езиковите умения и подобряват четивните способности на децата и учениците.</p> <p>Представените данни са част от крос-лингвистично изследване, проведено с ученици от първи и втори клас, носители на български и испански език.</p>
23.	<p><i>Щерева К. (2017). РОЛЯТА НА ЛОГОПЕДИЧНИТЕ ИНТЕРВЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ФОНОЛОГИЧНОТО ОСЪЗНАВАНЕ, Международна конференция на тема ЛОГОПЕДИЧНА ТЕРАПИЯ, сборник с доклади, Албена стр. 216-230</i></p> <p>В научната литература нараства броят на образователните и терапевтичните стратегии, насочени към повишаване на нивото на фонологично осъзнаване. Фонологичното осъзнаване е металингвистично умение, което дава възможност на детето да анализира звуковата структура на езика. Фонологичното осъзнаване обхваща различни умения - някои умения са показателни за по-елементарните, плитките нива на фонологично осъзнаване; други са показателни за по-комплексни, дълбоки нива на фонологично осъзнаване.</p> <p>Изследователски въпроси: 1. Какви са когнитивните задачи за стимулиране на различните равнища на фонологичното осъзнаване? 2. Какво включва ефективното планиране и инструкциите за развитие на фонологичното осъзнаване? 3. Каква е спецификата на логопедичните интервенции за децата с</p>

	<p>дефицити и каква е разликата между логопедични интервенции и педагогически инструкции? 4. Какъв е българският опит в областта на развитие на фонологичното осъзнаване?</p> <p>Когнитивните задачи за стимулиране на различните равнища от нелинейната йерархична структура на думата включват: осъзнаване на сричката (syllable); осъзнаване на интрасричковото равнище начало-рима (onset-rime); фонемно осъзнаване (Phonemic awareness) и осъзнаване на равнището на думата.</p> <p>В основата на работата по развитие на фонологичното осъзнаване стоят принципите за ефективно планиране. Програмата за 4-годишните деца трябва да включва дейности по съставяне на рими; обучението на по-големите деца и тези в подготвителен клас да обхваща сливане и сегментиране на думи чрез начало (onset) и рима (rime), като в края се стига до сливане, сегментиране и манипулиране на фонемите.</p> <p>Препоръчват се две системи на обучение: силно ангажиращо, съобразено с възрастта обучение, обхващащо всички компоненти на фонологичното познание - римуване, идентифициране, сливане, сегментиране и манипулиране; по-наситено и стратегическо обучение, най- вече в областта на сегментирането и сливането на фонемите.</p> <p>Усъвършенстването на фонологичното осъзнаване (при деца с типично и атипично развитие) трябва да следва естествения ход на развитие на металингвистичните способности и да обхваща последователните етапи в тяхната онтогенеза. За българските деца тази последователност е: сливане на думи по подадена сричкова структура; класифициране (идентификация и категоризация) на начална фонема; разпознаването на думи, които се римуват; сегментиране на думите в дадено изречение; сегментирането на ниво сричка; манипулиране на ниво сричка и фонема; класифициране (идентификация и категоризация) на крайна фонема; възпроизвеждане на думи по начална фонема; класифициране на фонемите в средата на думата; възпроизвеждането на рими и възпроизвеждането на думи с еднаква последна фонема.</p> <p>Заклучение: Професионалната роля на логопедите по развитието на фонологичното осъзнаване включва превенция, оценка и интервенции в тази област. Точният избор на стратегии за интервенция при деца с нарушения в развитието на фонологичното осъзнаване е балансирания подход, базиран на включване на последователно подобрени задачи за фонологично осъзнаване.</p>
24.	<p><i>Milena Mihaylova, Nadejda Bocheva, Tsvetalin Totev, Katerina Shtereva, Ivan Hristov, Kalina Racheva (2017) EXCESSIVE NEURAL VARIABILITY IN SOME DEVELOPMENTAL DISORDERS. abstract</i></p> <p><i>EXCESSIVE NEURAL VARIABILITY IN SOME DEVELOPMENTAL DISORDERS</i></p>

	<p><i>Milena Mihaylova1, Nadejda Bocheva1, Tsvetalin Totev1, Katerina Shtereva2, Ivan Hristov1, Kalina Racheva1</i> <i>1Institute of Neurobiology, Bulgarian Academy of Sciences, 1113 Sofia, Bulgaria;</i> <i>2Sofia University 'St. Kliment Ohridski', Sofia, Bulgaria</i></p> <p>Everyone experiences difficulties in trying to recognise a friend in a crowded shopping centre but this difficulty is accentuated in some neurodevelopmental disorders. Presumable excessive from moment to moment brain function variability interacts with the noisy environment and markedly degrades the neural processes. Excessive neural variability is described in several developmental disorders such as Autism Spectrum Disorder (ASD), Developmental Dyslexia (DD), and Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD). Each of the disorders refers to a specific pattern of behavioural and learning difficulties with different core defining features. There is however a common feature in neuronal mechanisms functioning in the three disorders. It is connected to the performance efficiency which is limited by external noise in the sensory signals as well as by internal neuronal noise associated with random variations of neuronal activity. In the present work psychophysical and neurophysiological studies are reviewed that demonstrate increased neural variability (internal noise) in ASD, DD and ADHD. We discuss the internal noise origin in relation to separate or common pathophysiological mechanisms and the possibility to determine unique key features of the three developmental disorders. We further motivate a necessity to study neural variability by a combination of psychophysiological approaches and state-of-the-art techniques for brain activity visualization and to develop mathematical diagnosing model.</p>
25.	<p><i>Carmen López-Escribano, Anelia Ivanova , Katerina Shtereva (2018) Rapid Automated Naming (RAN) and Vocabulary are significant predictors of reading in consisting orthographies: A comparison of reading acquisition procedures in Bulgarian and Spanish; ELECTRONIC JOURNAL OF RESEARCH IN EDUCATION PSYCHOLOGY, VOL. 16, NÚM. 44</i> HTTP://OJS.UAL.ES/OJS/INDEX.PHP/EJREP/ISSUE/VIEW/162</p> <p>Introduction. The present study provides description of two typologically diverse languages in origin (Slavic vs. Latin), script (Cyrillic vs. Roman), and internal structure. One of the similarities, between the two studied orthographies is that spelling-sound transparency is quite consistent in both languages. The goal of the present study was to offer a comparison of learning to read in these languages. Specifically, the study compared the importance of several predictors in the development of reading among children learning two consistent orthographies (Bulgarian and Spanish).</p> <p>Method. A total of 157 children, native speakers of Bulgarian (n=80) and Spanish (n=77), were recruited from three public schools (one in Sofia and two in Madrid) located in middleclass areas. Correlational and regression analyses revealed that Bulgarian and Spanish data were fitted by the same predictors of passage reading</p>

	<p>efficiency and reading speed.</p> <p>Results. The analyses showed that RAN-Letters played an important role in predicting reading fluency and passage reading efficiency among children in both languages. In addition, Vocabulary appeared to be a core component skill of reading comprehension, which was equally important for learners of both orthographies. Results showed that when equivalent reading predictors are assessed, the core components of fluency and higher level literacy skills (reading comprehension) appear to be very similar in both consistent orthographies.</p> <p>Discussion and Conclusion. Theoretical and educational implications that highlight the importance of RAN and Vocabulary assesment and intervention in the first primary school years are discussed.</p> <p>Keywords: cross-linguistic, reading, vocabulary, phonological awareness, rapid automatized naming, comprehension</p>
26.	<p><i>Щерева К., В. Зашева (2018) „ЛОГИКА“, „МАТЕМАТИКА“ И „ЧЕТЕНЕ“ В СПЕЦИАЛИЗИРАН СОФТУЕР ЗА ДЕЦА И УЧЕНИЦИТЕ С ДИСЛЕКСИЯ, ДИСКАЛКУЛИЯ И ХАДВ в сборник с доклади към МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ „Нови технологии в диагностиката и терапията на нарушения в развитието”, 23 - 25 март 2018 г. 1, София, Нов български университет, стр. 4-16</i></p> <p>Специализираният софтуер в сайта www.elasnas.bg по проект „Заедно на училище“ е идейно и тематично разработен от Катерина Щерева и Весела Зашева. Създаден е за деца и ученици с дислексия, дискалкулия и ХАДВ. Може да бъде използван и при случаи с аутизъм, интелектуална недостатъчност, слухови нарушения. Има три модула - „Логика“, „Математика“ и „Четене“.</p> <p>Модулите „Логика“ и „Математика“ включват над 30 игри, подпомагащи корекционния процес в зоните на очакваните дефицити при дислексия, дискалкулия и ХАДВ: пространствена и времева организация и ориентация; последователност и поредност; количествени представи и сметни операции; памет; внимание; скорост на обработка на информацията; ролята на езика, използван в математиката. Модул „Четене“ има 7 нива и въздейства върху: развитието на разбирането на прочетеното; плавността на четенето, разширяването на речника; оперативната памет; мисловните процеси; скоростта на четене; симптомите на визуален стрес - избор за промени в шрифтовия размер и фоновия цвят.</p> <p>Преимствата за специалистите и родителите на този софтуер са: дава възможност за съставяне на индивидуален план за работа с всяко дете; може да проследява прогресът чрез данните от статистиката; родителят може да ползва програмата директно, като пести време и усилия за подбор на материали за работа въкъщи; наградите в игрите от различните модули дават възможност за поддържане</p>

	<p>на мотивацията на децата; нивото на детето в модул „Четене“ се определя автоматично на базата на създадени средни стойности и заложена статистика.</p> <p>В статията е представена информация във връзка с използването на софтуера за деца със СОП на базата на данни от Google Analytics в периода на началното му стартиране.</p>
27.	<p><i>Щерева К. (2018) ОБРАЗОВАТЕЛЕН СОФТУЕР „РАЗБИРАМ, ЧЕТА И ПИША НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК” ЗА ИНТЕГРИРАНЕ НА ДЕЦА И УЧЕНИЦИ В ДВУЕЗИЧНА СРЕДА в сборник с доклади към МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ „Нови технологии диагностиката и терапията на нарушения в развитието”, 23 - 25 март 2018 г. 1, София, Нов български университет, стр. 16-24</i></p> <p>Образователният софтуер „Разбирам, чета и пиша на български език” тематично и идейно е разработен от д-р Катерина Щерева. Той е продукт за обучение на деца в предучилищна възраст и ученици от 1-ви до 4-ти клас от етнически малцинствени групи, за които българският език е втори. Този софтуер е подходящ и за работа с деца и ученици, изоставящи в обучението си по майчин български език, с цел подпомагане на успеваемостта им в училище или подготовката им за първи клас.</p> <p>Софтуерът се основава на работа върху четирите основни ядра на комуникацията в този възрастов период: 1. Разбиране на българския език – Зона Монитор; 2. Фонологично осъзнаване – зона Слушалки; 3. Четене на български език – зона Робот; Писане на български език – зона Таблет.</p> <p>Преимущества на този софтуер са: дава възможност за съставяне на индивидуален план за работа с всяко дете; подпомага лесното планиране на домашна работа или допълнителни форми за извънурочна дейност; наградите в игрите от различните модули дават възможност за поддържане на мотивацията на децата; преподавателят може да проследява образователния прогрес на всяко дете чрез данните от статистиката.</p> <p>В статията е представена информация във връзка с използването на софтуера на базата на данни от Google Analytics в периода на началното му стартиране.</p>
28.	<p><i>Щерева К. (2018) КЛЮЧОВИ УМЕНИЯ ЗА УСВОЯВАНЕ НА КОНВЕНЦИОНАЛНА ГРАМОТНОСТ, ИЗСЛЕДВАНИ ЧРЕЗ АДАптиРАН ТЕСТ в сборник с доклади към Международна конференция на тема ДЕТСКИЯТ ЕЗИК, 01 юни – 03 юни 2018, Албена , стр. 165-178</i></p> <p>Изложение на проблема: Четенето и писането са най-младите в онтогенетично и филогенетично отношение психични функции. Четенето и писането могат да се усвоят само чрез специално обучение.</p>

	<p>Предконвенционалните умения за четене и писане, които се развиват през годините от раждането до 5-годишна възраст са: познаване на азбуката (ПА); фонологично осъзнаване (ФО); бързо автоматично назоваване (БАН); осъзнаване на същността на писането; краткосрочна фонологична памет.</p> <p>PreLec е тест, чрез който се наблюдава напредъкът на деца от предучилищна възраст по отношение на ограмотяването.</p> <p>Целта на това изследване е да се установят междуполовите и възрастовите различия при отделните компоненти на теста PreLec, надеждността на адаптираната за българската популация версия и корелациите между отделните му съставни субтестове.</p> <p>Методиката на изследването включва: PreLec тест, адаптиран за българския език.</p> <p>Резултати Не се установяват статистически значими междуполови разлики по отношение на четирите теста, включени в изследването на предконвенционалната грамотност. Не са констатирани и статистически значими различия по отношение на възрастта. Индексите на надеждност на теста са много добри. Това изследване доказва статистически висока зависимост между компонентите на теста.</p>
29.	<p><i>Anelia Ivanova Iotova, Katerina Shtereva, Virginia Jiménez Rodríguez, Juan Luis Mozas Flores (2018) ИДЕНТИФИКАЦИЯ НА ЕМОЦИИ ЧРЕЗ КЛАСИЧЕСКА МУЗИКА НА СТУДЕНТИ ОТ ИСПАНИЯ И БЪЛГАРИЯ в сборник с доклади към ЮБИЛЕЙНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ „НАУЧНИ И ПРАКТИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА ПРИОБЩАВАЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ“ - под печат</i></p> <p>The relationship established between the human being and music is such that it is capable of altering the mood of the person. In the present work an investigation is proposed to know if the individuals are able to identify emotions through music. For this, an instrument in the validation phase is used, that evaluates the emotional identification through music. All are Spanish university students (N = 211) and Bulgarian (N = 84). The research instrument consists of two parts; on the one hand, it is intended to know if the subjects evaluated are capable of discriminating between two basic characteristics of music that are related to emotions: speed and intensity; and, on the other hand, the instrument measures the ability of individuals to identify emotions and express them on paper by drawing four basic features in an empty face. For this, fragments of twenty seconds of different classical music chosen with rigor are used. The results obtained show that that the students are able to identify the emotions of joy, anger, fear, sadness, peace and love with classical music successfully. Keywords: music, emotional identification, joy, sadness, anger, fear, love.</p>